KORPUSY JĘZYKOWE W (PO)PANDEMICZNYM KSZTAŁCENIU AKADEMICKIM. PROPOZYCJE DYDAKTYCZNE I NOWE OTWARCIE

Beata Duda, Ewa Ficek
Instytut Językoznawstwa
Uniwersytet Śląski w Katowicach

WPROWADZENIE

Celem prezentacji jest wskazanie na potencjał, jaki łączy się z praktycznym wykorzystaniem korpusów językowych we współczesnej dydaktyce akademickiej – ze szczególnym uwzględnieniem nauk humanistycznych i społecznych. Omówione pomysły oraz inspiracje traktować można jako odpowiedź na postulaty humanistyki cyfrowej (por. MARYL 2015; RADOMSKI 2014, 2016; KOWZAN 2017). Refleksja nad podejmowanymi zagadnieniami wpisuje się też w rozważania skupione na formach i normach zdalnego (i/lub stacjonarnego) kształcenia (po)pandemicznego czy, szerzej, edukacji przyszłości, która winna uwzględniać zmiany społeczno-kulturowe, a także zaznaczające się obecnie tendencje cywilizacyjne (WOBALIS 2017: 436).

NOWOCZESNA DYDAKTYKA AKADEMICKA – POTRZEBY I OCZEKIWANIA

STUDENT

- **A1.** Przewaga postawy technologicznego entuzjazmu.
- **B1.** Potrzeba hipertekstowego, interakcyjnego przyswajania wiedzy (por. np. *live streaming*).
- **C1.** Potrzeba samodzielności i umiejętności działania w oparciu o posiadaną wiedzę.
- **D1.** Potrzeba nabywania zdolności współpracy jako kluczowej kompetencji społecznej (ESCO) na współczesnym rynku pracy.
- **E1.** Potrzeba zainspirowania do działania i pokazania możliwości rozwoju zawodowego / wybór ścieżki zawodowej.

WYKŁADOWCA

- **A2.** Konieczność dostosowania się do nowych realiów technologicznych (zob. BOMBA 2013; SAJDUK 2014). Dwie postawy: postawa technologicznego entuzjazmu vs. niechęci wobec świata cyfrowego (por. WOBALIS 2017). Ryzyko związane z nowoczesnymi technologiami: niechęć do tradycyjnej koncepcji nauczania.
- **B2.** Potrzeba konkurowania z atrakcyjnymi treściami multimedialnymi, jakie oferuje świat cyfrowy.
- **C2.** Potrzeba dzielenia się wiedzą i przekazywania informacji oraz praktycznych umiejętności (por. CELLARY 2020: 20).
- **D2.** Potrzeba nauczania metodą projektu zamiast metodami podawczymi.
- **E2.** Potrzeba kształcenia przyszłych badaczy / naukowców – manager kariery; nastawienie na *student-centered learning* (SCL) (por. MACIEJOWSKA 2020).

- **F.** Potrzeba zawiązywania "wspólnoty równych" jako pożądany przez studentów i nauczycieli akademickich element procesu dydaktycznego (KOWZAN 2017).

HUMANISTYKĘ CYFROWĄ można ogólnie zdefiniować jako: nowe pole badań, nauczania i tworzenia – wyrastające z przecięcia się informatyki i wielu dyscyplin zajmujących się ludzkim światem. Jej podstawowym wyróżnikiem wydaje się stosowanie narzędzi cyfrowych (ICT) (RADOMSKI 2014: 8).

LINGWISTYKA KORPUSOWA jest jedną z części językoznawstwa komputerowego i zajmuje się analizą języka zgromadzonego w korpusach językowych, czyli komputerowych zbiorach autentycznych tekstów językowych, mówionych i pisanych, reprezentujących różne odmiany, style i typy tekstu (LEWANDOWSKA-TOMASZCZYK 2005: 11).

PRZYKŁADOWE NARZĘDZIA KORPUSOWE

- Przeszukiwany korpus tekstów w języku polskim – zbiór tekstów pisanych: NKJP www.nkjp.pl/
- Przeszukiwany korpus tekstów mówionych: Spokes www.spokes.clarin-pl.eu/
- Narzędzie do tworzenia korpusów z wyszukiwarką: Korpusomat www.korpusomat.pl/
- Narzędzie do analiz statystycznych w różnych językach: Sketch Engine www.sketchengine.eu
- Semantyczny słownik relacyjny: Słowosieć plwordnet.pwr.wroc.pl/wordnet/
- Narzędzie do tworzenia list frekwencyjnych: AnCont www.laurenceanthony.net/software.html

INSPIRACJE DYDAKTYCZNE

- **traduktologia, nauka języków obcych;**
- **badania społeczne, badania nad psychologią komunikowania;**
- **pragmatyka;**
- **badania nad językiem mediów, komunikacją w obrębie określonych wspólnot i grup;**
- **poszukiwanie słów kluczowych dyskursu publicznego (zob. DUDA, LISCZYK 2018; PIĄTKOWSKI 2018: 133–134).**

POTENCJAŁ KORPUSÓW W DYDAKTYCE AKADEMICKIEJ VS. POSTULATY HUMANISTYKI CYFROWEJ

OTWARTOŚĆ – upowszechnianie zasobów oraz badań naukowych wśród szerokiego grona odbiorców (w duchu idei *citizen science*).

Student w roli badacza, dzielącego się wiedzą i propagującego wyniki swoich badań w Sieci. Wzrost kompetencji lingwistycznych, cyfrowych i społecznych – realizacja potrzeb: A1, B2, C1, E2.

INTERAKTYWNOŚĆ – możliwość wizualizacji wyników badań ilościowych w postaci atrakcyjnych, animowanych wykresów/infografik.

Student poznaje narzędzia do przetwarzania zasobów korpusowych. Rozwój kompetencji cyfrowych – realizacja potrzeb: A1, A2, B1, B2, E1.

ZESPOŁOWOŚĆ – współpraca przy tworzeniu korpusu na dowolnej platformie online (por. Sketch Engine).

Student pracuje w zespole nad bazą tekstów, w tym m.in. ustala charakterystykę zasobów korpusowych, ocenia pracę własną oraz pracę innych, buduje subkorpusy. Rozwój kompetencji społecznych – realizacja potrzeb: C2, D1, D2, F.

KOLEKTYWNOŚĆ – współtworzenie bazy materiałowej do kolejnych badań naukowych.

Student zyskuje poczucie sprawczości w odniesieniu do swoich działań naukowych: rezultaty jego prac mogą zostać wykorzystane przez innych badaczy. Rozwój kompetencji cyfrowych i społecznych – realizacja potrzeb: A1, A2, C1, C2, E1, E2.

SIECIOWOŚĆ – popularyzowanie korpusów oraz badań z wykorzystaniem korpusu w Sieci.

Student zamieszcza odnośniki do korpusu np. w mediach społecznościowych, na stronach WWW, na platformach do wymiany myśli naukowej. Rozwój kompetencji cyfrowych i komunikacyjnych – realizacja potrzeb: A1, A2, B1, B2, C1, C2.

CYFROWOŚĆ – możliwość zebrania źródeł z zasobów cyfrowych lub digitalizacji źródeł tradycyjnych.

Student korzysta ze źródeł internetowych w celu stworzenia korpusu. Rozwój kompetencji cyfrowych – realizacja potrzeb: A1, A2.

WNIOSKI

Pandemia COVID-19 skłoniła do wdrożenia nowych rozwiązań dydaktycznych – wnioski z wyniesionych w tym czasie doświadczeń są szansą na nowe otwarcie (zob. np. MAZUR, oprac., 2021). Korpusy językowe mogą wzbogacić proces kształcenia i zwiększyć efektywność nauczania; można brać je pod uwagę podczas nauczania zdalnego oraz stacjonarnego. Narzędzia tego typu usprawnią m.in. pracę własną studenta – zarówno podczas zajęć o zróżnicowanym profilu i tematyce, jak również podczas przygotowywania prac zaliczeniowych bądź dyplomowych.

BIBLIOGRAFIA

BOMBA R., 2013: Narzędzia cyfrowe jako wyznacznik nowego paradygmatu badań humanistycznych. W: Zwrot cyfrowy w humanistyce. Red. A. Radomski, R. Bomba. Lublin, s. 57–71.
CELLARY W., 2020: Edukacja w świetle pandemii. W: Nauczanie po pandemii. Nowe pytania czy nowe odpowiedzi na stare pytania? Warszawa, s. 15–23.
DUDA B., LISCZYK K., 2018: Narzędzia cyfrowe w polonistycznej dydaktyce akademickiej – zastosowania, możliwości, perspektywy. „Forum Lingwistyczne", nr 5, s. 143–154.
KOWZAN P., 2017: Dydaktyka zorientowana na współpracę równych. Typy relacji ze studentami podczas wspólnej pracy badawczej. „Hybris", nr 36, s. 94–120.
LEWANDOWSKA-TOMASZCZYK B., 2005: Podstawy językoznawstwa korpusowego. Łódź.
MACIEJOWSKA I., 2020: Nikt nie rodzi się nauczycielem – rozwój kompetencji dydaktycznych kadry akademickiej. W: Profesjonalizacja roli nauczyciela akademickiego. Red. A. Sajdak-Burska, I. Maciejowska. Kraków, s. 55–70.
MARYL M., 2015: Co to jest humanistyka cyfrowa – odpowiedź na ankietę. „Czas Kultury", nr 2, s. 10–11.
MAZUR J., oprac., 2021: Nauczanie zdalne. Oswojenie (nie)znanego. Wpływ pandemii COVID-19 na szkolnictwo wyższe. Warszawa.
PIĄTKOWSKI Ł., 2018: Zastosowanie analiz korpusowych w badaniach leksyko-gramatycznych. Perspektywa porównawcza niemiecko-polska. „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Humanistyczne", nr 2, s. 131–150.
RADOMSKI A., 2014: Humanistyka w świecie Informacjonalizmu. Lublin.
RADOMSKI A., 2016: Humanistyka „nostalgiczna" a humanistyka cyfrowa – czyli w stronę: Trzeciej Kultury. Lublin.
SAJDUK B., 2014: Nowoczesna dydaktyka akademicka. Kto kogo uczy? Kraków.
WOBALIS M., 2017: W stronę cyfrowej dydaktyki akademickiej XXI wieku. Próba rozpoznania. „Scripta Neophilologica Posnaniensia", t. XVII, s. 435–454.